Josip Badalić

FRAN CELESTIN KAO OSNIVAČ LEKTORATA SLAVENSKIH JEZIKA I KNJIŽEVNOSTI NA ZAGREBAČKOM SVEUČILIŠTU (1878—1895)

I

Krajem sedamdesetih godina prošloga stoljeća, kad omužali Fran Celestin sa svojih 33 godina dolazi k nama u Zagreb s punim filološkim kvalifikacijama bečkoga sveučilišta, dopunjenim teoretskim i praktičkim studijem slavistike u Moskvi, Vladimiru i Harkovu, — glavni grad Hrvatske doživljuje decenij prosvjetnoga i naučnog uspona, kakav nije uopće zabilježila hrvatska povijest: jer u tom desetljeću (od 1867. do 1876.) osnovane su i proradile dvije najviše kulturne i naučne ustanove hrvatskoga naroda — i Akademija i Sveučilište. Otvorili su se novi i široki vidici nauci u kulturnom središtu Hrvatske, a osim toga s tendencijom okupljanja stvaralačkih snaga čitavoga slavenskog juga u duhu štrosmajerovskih perspektiva. Da je kraj takvih raspoloženja i poletan slavista Celestin, koji je upravo bio došao iz Rusije kao talentirani i kvalificirani »svjedok sa terena«, morao u tom i takvom Zagrebu naći mjesta i za sebe, razumljivo je samo po sebi.

I, doista, Celestin to mjesto nalazi, bez krzmanja i s jedne i s druge strane, u prvim redovima tadašnjega kulturnog Zagreba: ponajprije u zagrebačkoj gimnaziji kao nastavnik (od godine 1876.), koja je gimnazija tada bila u stvari rasadištem Filozofskog fakulteta na novoosnovanom Sveučilištu, a onda, iza godine dana, i na samom Sveučilištu — u svojstvu lektora slavenskih jezika i književnosti (1878—1895).[1] Sveučilište je tada bilo tek u prvoj godini svoga života, dakle u početnoj fazi izgradnje svoga prvoga nastavničkog kadra, pa je Celestin već krajem sedamdesetih godina, kao i niz njegovih kolega na tadašnjoj zagrebačkoj gimnaziji (Tadija Smičiklas, Gavro Manojlović, August Musić, Matija Valjavec, Tomo Maretić i dr.) vršio nastav-

[1] Ivan Grafenauer (»Slovenski biografski leksikon«, zv. I., Ljubljana 1925., str. 74—75) netočno navodi neke datume o Celestinovu službovanju u Zagrebu. Nastupno predavanje kao lektor održao je Celestin 25. listopada 1878., kako se to vidi iz štampanoga otiska toga njegova nastupnog predavanja (a ne 31. listopada iste godine); isto tako nije Celestin bio umirovljen godine 1890., kako navodi Grafenauer (ib.), nego 19. kolovoza 1892. (dopisom Odjela za bogoštovlje i nastavu br. 5796).

ničku dužnost i na Gimnaziji i na Sveučilištu. Namjesnim učiteljem zagrebačke gimnazije postao je Celestin dekretom tadašnje hrvatske vlade od 9. rujna 1876., a nastupio je službu 1. listopada iste godine.

Celestinov izbor za lektora slavenskih jezika i književnosti izvršen je na tadašnjem Mudroslovnom fakultetu zagrebačkog Sveučilišta tokom školske godine 1877/78, tako da je referent Fakulteta Armin Pavić mogao 13. srpnja 1878. staviti Vladi prijedlog Fakulteta za imenovanje Celestinovo. Vlada je ubrzo usvojila prijedlog Fakulteta, tako da je Fran Celestin imenovan odlukom Odjela za bogoštovlje i nastavu od 29. kolovoza 1878. »učiteljem slavenskih jezika« na Mudroslovnom fakultetu zagrebačkog Sveučilišta.

Svoja predavanja na Sveučilištu započeo je Celestin u narednom zimskom semestru školske godine 1878/79, i to kolegijem »Slavensko oblikoslovlje s obzirom na staroslavenski i ruski jezik« (tjedno 3 sata). Da bi se naglasila izvjesna važnost ovoga lektorata slavenskih jezika s jedne strane, a s druge strane i dolazak na Filozofski fakultet »Frana Jurjevića Celestina, doktora filozofije, učitelja slavenskih jezika i profesora gimnazije zagrebačke«, kako ga oglašuje tadašnji Red predavanja, — priredio je Fakultet, prema uzoru drugih imenitih univerziteta, i nastupno javno predavanje novoga lektora. To je predavanje održano dana 25. listopada 1878., a onda odmah i odštampano u posebnoj brošuri s naslovom »Uvodno predavanje, što ga je imao na Hrvatskom sveučilištu Franje Josipa I. dne 25. listopada godine 1878. učitelj slavenskih jezika Dr. Fr. J. Celestin. U Zagrebu 1878« (8°, 13 str.). U tom »Uvodnom predavanju« pokušao je Celestin da odredi mjesto i značenje slavistike u sklopu nacionalnih nauka slavenskih, a isto tako i glavne linije naučne metodike, koje će se on držati u svom radu. Slavistiku (»slavenoznanje«) smatra on osnovno važnom za poznavanje slavenskih naroda, a isto tako i za uspješan razvitak slavenskih nacionalnih naučnih disciplina. »Slavenoznanje imalo bi nam dakle pokazivati — rekao je tom prigodom Celestin — što je slavensko, što tuđe, što korisno, što štetno, što imade budućnost, a što je nema, što zdravi razvitak pospješuje, a što ga zadržava ili bi ga moglo dapače obustaviti na dulje ili kraće vrijeme. Na temelju takvoga znanja mogao bi se razvijati svaki slavenski narod, koji imade uopće uvjeta samobitnog opstanka, i to sigurnije i uspješnije nego do sada te bi izbjegnuo mnogim kojekakvim stramputicama, povijesnim pogreškama, kojima je dosta bogata povijest pojedinih slavenskih naroda« (str. 5.). Imajući to na umu, kaže Celestin, on smatra zadatkom svoje djelatnosti na Sveučilištu da u tom smislu doprinese »razvitku naše samopoznaje«.

Ovo nastupno predavanje Celestinovo, na dan 25. listopada 1878., valja smatrati danom osnutka lektorata slavenskih jezika i književnosti na zagrebačkom Sveučilištu. Jer od toga dana pa do Celestinove smrti (godine 1895.) nižu se u predavanjima lektora Celestina kroz punih sedamnaest godina jezični i književno-povijesni kolegiji, koji obuhvataju, sad manje sad više, ruski, poljski, češki i slovenski jezik s književnostima, a povremeno i komparativnu slavensku gramatiku

(sa staroslavenskim jezikom). Pretežitu pažnju posvećuje Celestin u svojim predavanjima području svoga specijalnoga naučnog interesa — ruskom jeziku i književnosti. Već u ljetnom semestru školske godine 1878/79 najavljuje on kolegij o Turgenjevu (»Čitanje, prijevod i tumačenje pripovijesti I. S. Turgenjeva ‚Nesčasnaja'«), da bi zatim, u zimskom semestru školske godine 1879/80 održao sustavan kolegij iz povijesti ruske književnosti pod naslovom »Povijest ruske literature od Petra Velikoga do suvremene literature«. Ovaj potonji kolegij postaje kasnije hrptenicom njegovih predavanja iz ruske književne povijesti: on ga razrađuje kasnije u posebno književno-historijsko djelo, a — kako ćemo odmah vidjeti — s namjerom, da u štampanom obliku bude od koristi i široj hrvatskoj obrazovanoj javnosti. Kad je zatim ovo književno razdoblje razradio u opsegu, koji se nije dao iscrpiti u predavanjima jednoga semestarskog kolegija, dijeli on to književno razdoblje u dva perioda: 1.) od Petra I. do Aleksandra I. (1855) i 2.) u period suvremene ruske književnosti (od Aleksandra I. do osamdesetih godina XIX. vijeka). Staru je rusku književnost obrađivao samo u jednom ciglom semestru, i to u zimskom semestru školske godine 1880/81 pod naslovom »Povijest stare ruske literature«. To je i jedini kolegij iz područja stare ruske književnosti objavljen i održan za svih sedamnaest godina njegova lektorstva. To zanemarivanje stare ruske književnosti nije mi bilo jasno, dogod se nisam namjerio u arhivu Dekanata Mudroslovnog fakulteta na dopis dekana Đure Pilara od 10. srpnja 1880., kojim on u ime fakultetskog vijeća pozivlje Celestina, da »po temeljnim ustanovama sveučilišne nastave ne biste imali predavati povijest stare ruske literature, već se jedino omeđavati na živi jezik i na literaturu novijeg vremena počam od Karamzina«. To je, eto, bio razlog, zbog kojega Celestin nije za daljih petnaest godina svoje nastave nijednom ponovio svoj kolegij iz povijesti stare ruske književnosti. Međutim, ni Celestin nije popustio do kraja, jer on u svojim kasnijim kolegijima, kao i u svojoj »Historiji ruske književnosti od Petra Velikoga do Aleksandra I.«, obrađuje ne samo Karamzinovo razdoblje, t. j. kraj XVIII. vijeka, nego čitav XVIII. vijek — s uključenjem Lomonosova, Sumarokova, Fonvizina, Deržavina i Novikova.

Svoja predavanja popraćivao je Celestin, kako se to vidi iz Reda predavanja, i praktičnim proseminarskim radom, t. j. čitanjem, prevođenjem i tumačenjem odabranih djela onih pisaca, kojih se doticao u svojim teorijskim razmatranjima, a ponajčešće pripovjedačkih djela Turgenjevljevih.

Posebne semestarske kolegije posvećivao je od vremena do vremena pojedinim istaknutijim piscima ruskim: tako na primjer u zimskom semestru školske godine 1878/79 I. S. Turgenjevu, u ljetnom semestru školske godine 1891/92 M. J. Ljermontovu (život i djela te čitanje odabranih Ljermontovljevih pjesama); u ljetnom semestru 1892/93 kolegij »A. S. Puškin, njegov život i djela« (uz čitanje, prijevod i tumačenje »Evgenija Onjegina«); u ljetnom semestru školske godine

1893/94 kolegij o Alekseju Koljcovu (uz čitanje i tumačenje njegovih pjesama); u ljetnom semestru školske godine 1894/95 o A. S. Gribojedovu (s prevođenjem i tumačenjem komedije »Gorje ot uma«).

Jednaku je pažnju posvećivao i kolegijima iz ruskoga jezika, obrađujući naizmjence morfologiju (»Oblici ruskoga jezika«) i sintaksu (»Osobitosti skladnje ruskoga jezika«) — oboje uz čitanje odabranoga ruskoga štiva. U nekoliko je mahova obrađivao u posebnim kolegijima i probleme ruskoga akcenta (u ljetnom semestru školske godine 1881/82 »Glavna pravila o ruskom naglasku«; u ljetnom semestru školske godine 1887/88. »O ruskom naglasku«). Značajka je bila njegovih i književno-povijesnih i lingvističkih predavanja — proseminarski karakter: svagda su se teoretski izvodi provjeravali praktičnom primjenom u čitanju, prevođenjem i tumačenju odabranog ad hoc štiva.

Međutim Celestinov lektorat slavenskih jezika i književnosti nije se iscrpljivao u nastavi samo ruskoga jezika i književnosti: da bi opravdao širu osnovicu svoga lektorata, on je u svome zagrebačkom lektorskom radu obuhvatio i poljski, a zatim i češki, te i svoj materinski slovenski jezik s književnošću. Za ovaj niz slavenskih jezika i književnosti zasvjedočuje on svoj naučni interes ponajprije kolegijem komparativno-gramatičkog karaktera iz slovenskog i hrvatskoga jezika u ljetnom semestru školske godine 1880/81 pod naslovom »Osobitosti novoslovenštine s obzirom na hrvatski jezik uz čitanje i tumačenje pjesama Dra. Fr. Preširena«. Na ovo hrvatsko-slovensko jezično i književno područje nije se Celestin više vraćao nijednim kolegijem. Razlog je tome bio, što je tadašnja zagrebačka slavistika za nacionalne predmete raspolagala nizom dobrih nastavničkih sila (A. Pavić, T. Maretić, L. Geitler i dr.), pa je Celestin morao svoju pažnju usmjeriti kao lektor slavenskih jezika i književnosti, uz ruski jezik i književnost, i na druge značajnije slavenske jezike. Zato on u zimskim semestrima školskih godina 1886/87, 1887/88, te 1888/89, 1889/90 predaje kolegije iz morfologije češkoga jezika (»Oblici češkoga jezika«) uz čitanje odabranoga češkog štiva književnoga. Nakom uzastopnih predavanja morfologije češkoga jezika tokom četiriju semestra, osjeća on dužnost da proširi svoj lektorski interes i na poljski jezik. No na tom je području on osjetio pomanjkanje spreme, pa je zato zatražio u ljetnom semestru školske godine 1889/90 dopust, kako bi uzmogao za to vrijeme upotpuniti svoje poznavanje poljskoga jezika i književnosti. Dopust je dobio, i na Gimnaziji i na Sveučilištu, te je taj dopust dobrim dijelom proveo na studijama u Krakovu.

Plodovi toga Celestinova naučnog spremanja očitovali su se već u narednoj školskoj godini 1890/91., kad je oglasio i predavao u zimskom semestru morfologiju poljskoga jezika uz čitanje odabranih štiva iz poljske književnosti. Uporedo s ovim jezičnim kolegijem objavio je u istom semestru i književno-proseminarski kolegij pod naslovom »Čitanje i tumačenje ‚Pana Tadeusza'«). Predavanja iz poljske književnosti nastavio je i u slijedećej školskoj godini kolegijem »A. grof Fredro, njegov život i djela uz čitanje odabranih prizora iz

njegovih komedija«. Tako je Celestin u ova dva semestra upoznao hrvatske studente sa najznačajnijim poljskim pjesnikom Adamom Mieckiewiczem i A. Fredrom, »poljskim Molièrom«.

Poljskom jeziku i književnosti, a isto tako i češkom jeziku s književnošću, bio je vjeran, i pored naročitog njegovanja ruskoga jezika i književnosti, do konca svoga lektorata i života — do godine 1895. Uz morfologiju ruskoga jezika predaje on zadnjih godina svoga lektorovanja (1893—1895) morfologiju poljskoga jezika uz čitanje (u posebnim književno-proseminarskim kolegijima) pjesničkih djela poljskoga romantika Antona Malczewskoga. Jednaku pažnju posvećuje i češkom jeziku: kolegije iz morfologije češkoga jezika predaje god. 1892/93 i 1894/95, a isto tako i poseban proseminar iz književnosti o Boženi Němcovoj (u godini svoje smrti).

Prema svemu ovome jasno proizlazi, da je Fran Celestin za svoga sedamnaestgodišnjega lektorovanja na zagrebačkom Sveučilištu zdušno i s uspjehom upoznavao tadašnju hrvatsku studentsku omladinu ne samo s osnovima glavnih slavenskih jezika, nego i s književnostima najvećih slavenskih naroda, a napose u zasebnim kolegijima o pojedinim istaknutijim slavenskim piscima (Gribojedov, Koljcov, Puškin, Ljermontov, Turgenjev, Malczewski, Mickiewicz, Fredro, Němcova, Prešeren). Glavnu je pažnju, prirodno, posvećivao ruskom jeziku i ruskoj književnosti, pa je na tom području najviše i stvorio: napisao je, kako je već spomenuto, kao plod svojih predavanja iz ruske književnosti, knjigu »Povijest ruske književnosti od Petra Velikoga do Aleksandra I.« (1855), obuhvativši time jedno od najvažnijih razdoblja ruske narodne i književne povijesti, s uključenjem puškinske epohe i početne faze ruskoga kritičkog realizma književnoga. Knjiga je, nažalost, ostala u rukopisu, jer nije našla za Celestinova života nakladnika. Međutim, da je knjiga bila valjana i na stručnoj visini, o tome jedva da može biti ikakve sumnje. To nam dokazuje prije svega njegova i danas vrijedna monografija na njemačkom jeziku »Russland seit Aufhebung der Leibeigenschaft« (Ljubljana 1875, V 8, str. 388), gdje je iznio u nizu sjajnih ekskurza svoje upućene i napredne poglede na suvremenu rusku književnost, a isto tako i u brojnim književnokritičkim prikazima objavljenim na slovenskom jeziku.[2]

A imamo za takvu pozitivnu ocjenu njegove »Povijesti ruske književnosti« još jedan zanimljiv dokaz: kad je Celestin godine 1881. ponudio tu svoju knjigu za štampu Matici Hrvatskoj, dao je o njoj, kako sam to pronašao u arhivu Matice Hrvatske, odbornik Matičin Franjo Marković ovu pismenu ocjenu (od 4. siječnja 1881.): »Rukopis taj jesu sveučilišna predavanja g. lektora dra. Celestina (arak 1). Ima u njemu dosta citata ruskih, n. pr. iz pjesama Puškina, Ljermontova, Koljcova (arci 19—22, 24—25, 27—28). Djela se sva navode ruskim jezikom, i naslovi pjesama; ovih naslova mjestimice ima mnogo. Ovo

[2] Isp. J. Badalić: Visarion G. Bjelinski u književnostima jugoslavenskih naroda. Hrvatsko kolo, god. I., br. 2. Zagreb 1848.

sve ne bi ovako moglo ostati za široko čitateljstvo Matice, od kojega mnogi ni čitati ne bi mogli ćirilice, nekmoli razumjeti riječi ruske. Ima odsjeka o ‚učenoj literaturi', tako na arcima 15—16 i 45—49. Ni ovo ne će biti za većinu čitatelja Matičinih. Uopće, mislim, da je rukopis odviše strukovnoga smjera, a da bi bio prikladno štivo za većinu Matičinih čitatelja. Jezik bi često imao biti za hrvatsko široko čitateljstvo laglji i običniji.

Da li bi se ove okolnosti dale ukloniti, to stoji ponajviše do sama g. pisca.

Budući pak mislim, da bi našoj literaturi povijest ruske književnosti jako dobro došla, to želim, da još koji član ovaj rukopis prosudi glede upotrebivosti njegove za svrhe Matičine, a zatim želim, da bi — ako bi se glede ovoga rukopisa došlo do niječnoga zaključka — uznastojao gospodin tajnik dogovoriti se s gospodinom piscem, ne bi li hotio napisati popularniju povijest ruske književnosti za Matičino izdanje — možda onakovim, i za šire općinstvo čitljivim načinom, kako su Mickiewiczeva predavanja o slavenskoj literaturi«.

Ova je recenzija datirana danom 4. siječnja 1881. g., a pisao ju je i potpisao vlastoručno dr. Franjo Marković.

Kako se iz ove ocjene vidi, knjiga je našem recenzentu odviše stručna za čitatelje Matice Hrvatske, a osim toga — što je i vjerojatno kod jezičnoga poliglote Celestina — pisana teškim, netečnim hrvatskim jezikom. I samo je to omelo njezino štampanje, ili možda i činjenica, da je u to doba spremio za Maticu svoju povijest ruske književnosti XVIII. vijeka i naš Jagić, a koju je Matica i izdala godine 1895. (u godini Celestinove smrti). Nažalost, rukopis Celestinove »Povijesti ruske književnosti« na neobjašnjiv je način nestao, pa ga do danas nije uspjelo nigdje pronaći. U arhivu Matice Hrvatske nema traga, da bi Celestin poslušao preporuku recenzenta Franje Markovića i napisao novu povijest ruske književnosti za potrebe Matice Hrvatske, a niti da bi popravio u zatraženom smislu svoj stari rukopis. To je, uostalom, i u skladu s njegovim osebujnim temperamentom — svojeglava čovjeka.

II

Plodan naučno-pedagoški rad Celestinov na Sveučilištu bio bi zacijelo još značajniji i bogatiji rezultatima, da on nije istovremeno obavljao jednako odgovorne dužnosti na najistaknutoj tadašnjoj srednjoj školi u Hrvatskoj, u zagrebačkoj gimnaziji, gdje je od godine 1876. do 1892. predavao latinski, grčki i njemački jezik. Pa pribrojimo li ova tri neslavenska jezika, koje je predavao na Gimnaziji, cijeloj pregršti slavenskih jezika (ruski, poljski, češki, slovenski i hrvatski jezik), koje je predavao na Sveučilištu u svojstvu lektora, onda dobivamo sliku pravoga osamjezičnog poliglota. Možda mu je upravo ta poliglotska ekstenzivnost, pored njegova književno-povijesničkog rada, i omela intenzivniju naučnu afirmaciju na području lingvistike.

Služba u Gimnaziji bila mu je, čini se, nevoljnim teretom: u više je navrata tražio smanjenje broja nastavnih sati zbog lektorskoga rada na Sveučilištu. U dva je maha u tom i uspio, jer mu je broj sati smanjen svaki put za tri do četiri sata. A osim toga smetao ga je u pedagoškom radu na srednjoj školi i jedan njegov nemili fizički nedostatak: stasit, naočit, ali teško kratkovidan. Ovo potonje uvelike je otežavalo njegov rad na školi, a napose u pogledu održavanja discipline. Da bi ipak sačuvao neokrnjen svoj nastavnički ugled — i u disciplinskom pogledu — on je pokadšto posizao i za krutim mjerama, koje su onda izazivale pravi revolt, i to ne samo među đacima, nego i među nastavnicima, štaviše, i među roditeljima. Popuštao je teško ma kome. U potvrdu ovoga navoda, navest ću dva zanimljiva događaja, zabilježena u Zapisnicima vanrednih sjednica profesorskog zbora zagrebačke gimnazije, a gdje se izrijekom spominje kao glavno lice profesor Celestin.

Prvi put se to događa na vanrednoj sjednici zbora od 30. studenoga 1879. g., kad je sjednica sazvana u svrhu preslušanja pred punim nastavničkom zborom tadašnjega učenika VIII. razreda Erazma Barčića s razloga, »što je 19. studenoga iste godine — kako to bilježi Zapisnik te sjednice — prisustvovao lupanju prozora kod gradonačelnika g. M. Mrazovića. On priznaje, da je tome lupanju prisustvovao, ali da sâm lupao nije...« Na osnovu te izjave predložio je tadašnji direktor gimnazije Matija Valjavec, da se Erazmo Barčić isključi iz gimnazije, dok je razrednik Barčićeva razreda prof. Sebastijan Žepić predložio kaznu od 16 sati zatvora. Kod glasovanja podijelili su se glasovi na dvoje, pa je ponovnim glasom direktora Valjavca izglasan prijedlog za strožu kaznu, a za koju je glasao i naš Celestin. I tako je došlo do isključenja Erazma Barčića.

Ili drugi, još uvjerljiviji primjer: u Zapisniku iste vanredne sjednice profesorskog zbora od 30. studenoga 1879. god. zabilježen je naširoko Celestinov sukob s djacima III-a razreda. Vršeći nadzornu službu zapisao je Celestin zbog nedisciplinranog i uvredljivog ponašanja toga razreda prema prof. Celestinu u razrednicu cijeli III-a razred. Da bi đaci osujetili kaznu čitava razreda, provalili su poslije obuke trojica »najodvažnijih« trećoškolaca u razred, obili razrednu katedru, uprljali odnosni zapis Celestinov, a onda ga čak i istrgli, te konačno pohranili na najmanje časnom mjestu gimnazijske zgrade. Istragom se ustanovilo, da su ta tri »junaka« bila djeca iz tadašnjih zagrebačkih »boljih kuća«: Antun Grahor, Franjo Bučar i Janko Vučetić. Predloženi su vladi jednoglasno na isključenje, a uz naročitu motivaciju direktora Franje Bradaške, gdje se, među ostalim, kaže i ovo: »K tome dolazi i to, da je dr. Franjo Celestin jedan od onih učitelja u ovoj gimnaziji, koji savjesno ovo Ravnateljstvo podupiru u nastojanju oko uzdržavanja reda, točno vršeći potrebit nadzor, pa kad se uvreda nanesena takvu učitelju ne bi kaznila svom strogošću, moglo bi mu to oteti volju nadalje i jednako pomno brinuti se za red i valjan uzgoj mladeži«. Vlada je usvojila ravnateljev prijedlog i sva

su trojica, a među njima i poznija hrvatski književni historik Dr. Franjo Bučar — izletjeli iz gimnazije.

A bio je Celestin i strog ocjenjivač đačkoga rada u školi. I tu su izbijali sporovi. Oštro se ograđivao od ma čije ili ma kakve intervencije u korist pogođenih đaka ili roditelja. Izjavljivao bi on i svome ravnatelju, da »ne trpi trgovanja za redove, te da će on to opisati kad u mir jednom dođe, jer je on u tome špartanac« — kaže se u jednom zapisniku.

Međutim, nisu ni profesori, s ravnateljem na čelu, a ni roditelji popuštali našemu »špartancu«, pa je tako došlo i do neprijatne direktorove intervencije kod vlade protiv Celestinove strogosti. »Kakav on (Celestin) kredit uživa kao pedagog i didaktik kod svojih kolega — piše direktor Mirko Divković u svom dopisu vladi od 5. ožujaka 1884., moleći da vlada povede postupak protiv Celestina! — dokaz je, što profesori, koji imaju djecu ili rođake u Gimnaziji, mole ravnateljstvo, da im ne da djece u onaj paralelni razred, gdje je profesor Celestin; to su učinili prof. Marn, Maurović i Hoić.«

Divkovićev je petit imao pun uspjeh kod vlade, jer vlada svojim otpisom putem ravnateljstva gimnazije poručuje Celestinu doslovce ovo: »Naročito se očekuje od profesora Celestina, da će on inače udesiti svoj pedagoški postupak, te da će se okaniti prestroga i nejednaka ocenjivanja rada učeničkoga, kao i preopterećivanja mladeži prekomjerno zadavanim lekcijama. Te mane prikazuju učitelja nepravednim i nemila srca čovjekom, te su podobne lišiti ga kod mladeži ugleda i ljubavi, to jest uvjetâ, bez kojih mu je nemoguće s uspjehom vršiti učiteljsku zadaću.

Kr. ravnateljstvo imat će to profesoru Celestinu u ime ovoga Odjela kr. zem. vlade priopćiti i nad tim bditi, da on svoj školski rad gornjim opaskama shodno preudesi; jer ne bude li mu to moguće, znat će Kr. zem. vlada, što joj je poslije opetovanih uzaludnih opomena činiti s takovim učiteljem« (Otpis od 20. svibnja 1884. potpisao za bana Vončina).

No daleko je značajniji za poznavanje karaktera, odnosno temperamenta Celestinova dramatski incident, što ga je izazvao Celestin — s cijelim profesorskim zborom kao nastavničkim kolektivom godine 1882., a koji je incident zabilježen u konceptu Zapisnika sjednice profesorskog zbora od 18. veljače 1882. Na toj se sjednici raspravljalo o uspjesima u Gimnaziji u minulom zimskom polugodištu, pa je, među inim, konstatiran slab uspjeh u njemačkom jeziku u Celestinovu II-b razredu. Prof. Celestin objašnjavao je taj slab uspjeh djelomice lošim radom ranijega nastavnika njemačkoga jezika u tome razredu, a djelomice lošim udžbenikom. Osjetili su se zbog toga pogođeni lično prisutni profesori Josip Mencin i Franjo Marn, pa su oštro uzvratili Celestinu. »Sada istom planu i uspali se do bjesnila gosp. dr. Celestin — piše u izvornom konceptu Zapisnika te sjednice — i udari inkriminacijama na pojedince i na cijeli učiteljski zbor. On reče:

— Vi brbljate kao djeca, djelate knjige, pak govorite i radite samo radi osobnoga interesa! — i pokaza prstom na Franju Marna, koji je slučajno na poziv visoke Vlade izradio njemačku vježbenicu, a sada se istom počinje štampati.

Franjo Marn gorko uvrijeđen očitova:

— Ja služim već dvanaest godina na ovom zavodu. Uvijek sam zapostavljao svoje osobne interese dužnostima moje službe. Ako mi tkogod protivno kaže, pripravan sam odmah odstupiti. Ako li pak doktor Celestin mene takvom infamijom potvara, a nije kadar toga dokazati, očekujem, da će on to isto učiniti.

Na to izjavi dr. Celestin, da ne običaje tvrditi, što nije kadar dokazati: da će on to i dokazati.

Iza velike uzrujanosti — piše dalje doslovce u Zapisniku — koja prevlada cijelim ogorčenim učiteljskim zborom, ustane profesor Tadija Smičiklas, te izjavi prema dru. Celestinu:

— Ako Vi, gospodine, ovdje pred cijelim zborom Vaš lažni navod ne opozovete, onda ja s Vama više službovati ne ću, a mislim, da će uz moju opravdanu želju pristati cijeli učiteljski zbor.

Dr. Celestin: Ne opozivljem!

Sav učiteljski zbor pristane uz mnijenje profesora Smičiklasa — završava Zapisnik — i u to ime sastane se, ali doktor Celestin predomisli se, pak upravi međutim na ruke poslovođe ravnateljstva g. Divkovića slijedeće pismo:

»Veleštovani gospodine, ja iskreno žalim, da su gg. kolege shvatili moju opasku tako uvredljivom... Priznajem pako, da moja opaska nije bila umjesna, te zato svu gg. kolege, a napose Fr. Marna molim, da mi oproste što je bilo kazano s moje strane uvredljiva — u uzrujanosti bilo danas ili ikada...« Pismo je pisano isti dan 18. veljače 1882. i danas je u izvorniku pohranjeno u gimnazijskom arhivu. (Arhiv grada Zagreba, V., Archigymnasium.)

Članovi profesorskog zbora zagrebačke gimnazije, koji su prisustvovali ovome incidentu, bili su: Mirko Divković, Gavro Manojlović, Franjo Marn, Josip Janda, Dane Gruber, J. Devide, Ivan Benigar, Josip Belaj, August Musić, Josip Mencin, Tomo Maretić, Stjepan Kućak, Sebastijan Žepić, Tadija Smičiklas, Ivan Gostiša, Matija Valjavec, Ivan Šajatović, Ivan Broz i Hugo Badalić.

Ovaj i njemu slični sukobi s đacima, kolegama i vlastima sve su više otežavali rad Celestinov na Gimnaziji, pa je tako krivnjom njegova opora karaktera i sve veće kratkovidnosti došlo do Celestinova umirovljenja kao gimnazijskoga profesora odlukom vlade od 19. kolovoza 1892. Kako je imao u svemu nepunih 16 godina državne službe u Hrvatskoj, moli ravnatelj Divković, da mu vlada prizna punih 16 godina, jer je bio »za sve vrijeme službe svoje revan, a više puta i prerevan u vršenju dužnosti svojih« (dopis ravn. M. Divkovića od 3. IX. 1892.).

Da bi povećao broj godina državne službe, obratio se Celestin nakom umirovljenja Vladi sa zamolbom, da mu prizna i godine provedene u ruskoj državnoj službi. O uspjehu te molbe ne znamo ništa, ali je malo vjerojatno, da bi tadašnja Khuenova vlada honorirala Celestinovo rusofilstvo i jednim novčićem.

Međutim umirovljenjem Celestinovim na gimnaziji nije ni u koliko dirnuto u njegov položaj sveučilišnoga lektora, koji on zadržava, kako smo to već istaknuli, sve do svoje smrti 1895. g.

III

Smrću Celestinovom (god. 1895.) utrnuo je za dugo vrijeme na zagrebačkom Sveučilištu lektorat slavenskih jezika i književnosti — na štetu naše slavistike, a napose na štetu izučavanja slavenskih književnosti. Bilo je povremenih uskakivanja izrazitih filologa slavista i u literaturu (na pr. Tome Maretića, pa onda mnogo kasnije lektora Vladimira Rozova), ali sustavno nadovezivanje na lijepe tradicije našega Sveučilišta iz Celestinovih godina — izvršeno je u cijelosti istom nakon Oslobođenja — uspostavom slavenskih katedara jezičnih i književnih, a napose ruskih.

No duh Celestinov ostavio je osjetne i trajne tragove u srcima tadašnje sveučilišne omladine zagrebačke: njegova predanost svojoj struci, a napose znalačka ljubav prema ruskoj književnosti, prenesena je i prenošena dalje s uspjehom u zanosne duše hrvatske omladine osamdesetih i kasnijih godina. Treba li dokaza za tu tvrdnju, jedva će se naći rječitiji dokumenat od brzojavne sažalnice, što su je, uz najživlje učešće Celestinovih slušača, naročitim putem otpremili studenti zagrebačkoga Sveučilišta godine 1883. povodom Turgenjevljeve smrti redakciji tadašnjega petrogradskog časopisa »Nedjelja«, a koji je brzojav glasio: »Hrvatska sveučilišna mladež duboko ćuti gubitak bratskog naroda. Turgenjev je bio veličajnim i moćnim budiocem ruskoga života, dikom i nadom ruskoga društva u danima očajne i teške borbe za svijetlo i napredak.

Njegovi umotvori nam Hrvatima toli mili, zanosne i genijalne mu misli nama su zalogom velike budućnosti, koja slavenstvo čeka u kulturnom radu Evrope.

Vječna slava velikomu piscu i budiocu ruske samosvijesti i napretka!

Uspomena na nj puni nam srce neizrecivom ljubavlju i zahvalnošću prema velikom ruskom narodu i nadom u bolju budućnost, te spas od bijeda i nevolja, u kojima danas čami hrvatski narod.«

To i takovo raspoloženje vladalo je u studentskim redovima zagrebačkoga Sveučilišta osamdesetih godina minuloga vijeka, kad im je na Filozofskom fakultetu godinama ulijevao u duše ljubav za rusku

književnost, a napose za Turgenjeva — još za piščeva života! — doktor Fran Jurjević Celestin, osnivač lektorata slavenskih jezika i književnosti na zagrebačkom Sveučilištu.

Résumé

Dans l'article »Fran J. Celestin, premier lecteur des langues slaves à l'Université de Zagreb«, l'auteur retrace, sur la base de nouveaux matériaux d'archives, le travail scientifique et l'activité pédagogique du slavisant slovène Fran J. Celestin en sa qualité de professeur au Gymnase de Zagreb (1876—1892) et, surtout, de lecteur des langues et littératures slaves à l'Université de Zagreb (1878—1895). L'auteur relève les plus importants parmi les cours (russes, polonais, tchèques et slovènes), donnés par Celestin à l'Université de Zagreb. Il considère que c'est précisément cette activité de slavisant qui a donné les plus beaux résultats au double point de vue, de pédagogue et de savant, inspiré par un esprit profond de solidarité slave. Aussi son influence sur la jeunesee universitaire de son époque a-t-elle été considérable.